

Сања Петровић Тодосијевић
РЕФОРМА
ОСНОВНОШКОЛСКОГ
СИСТЕМА У СРБИЈИ
1944–1959.

ИНСТИТУТ ЗА НОВИЈУ ИСТОРИЈУ СРБИЈЕ
Библиотека „Студије и монографије“
Књига бр. 110

За издавача
Др Миле Бјелајац

Редакција
Др Владан Јовановић (главни и одговорни уредник)
Проф. др Мира Радојевић
Др Драган Богетић
Др Мирослав Перишић
Др Александар Раковић
Др Петар Драгишић
Др Александар Р. Милетић (секретар)

Рецензенти
Проф. др Миодраг Шуваковић
Др Предраг Ј. Марковић
Др Петар Драгишић

Лектура и коректура
Биљана Рацковић

Превод на енглески
Јасмина Арсенијевић Мијалковић

Техничко уређење и дизајн корица
Ђорђе Секерезовић

Фотографије на корицама

Насловна страна Пионирског руководиоца, август 1947. (Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“) и ученици Основне школе у Петровцу (Трговиште) са учитељем Петром Антићем (приватно власништво Светислава Антића)

ISBN 978-86-7005-152-2

Објављивање књиге је помогло Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Сања Петровић Тодосијевић

ОТЕЋЕМО СВЕТЛОСТ БУЧНОМ ВОДОПАДУ.
**РЕФОРМА ОСНОВНОШКОЛСКОГ
СИСТЕМА у СРБИЈИ 1944-1959.**

Београд, 2018.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	11
УВОД	25
ШКОЛА ЈЕ ДРЖАВНА	25
ЈУГОСЛОВЕНСКО НАСЛЕЂЕ	26
ШКОЛСТВО У СРБИЈИ ДО 1944.	31

I ГЛАВА

„КОМЕ И КАКВО ОБРАЗОВАЊЕ“	39
ПОЛИТИКА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА КАО ДЕО КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ ДФЈ/ФНРЈ	42
КПЈ/СКЈ О ПОЛИТИЦИ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ЈУГОСЛАВИЈИ	49
КПС/СКС О ПОЛИТИЦИ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ЈУГОСЛАВИЈИ (СРБИЈИ)	54
ПРОСВЕТНЕ ВЛАСТИ	56
ДЕЛАТНОСТ ЗАКОНОДАВНЕ ВЛАСТИ НА ПРАВНОЈ РЕГУЛАТИВИ И ПОЛИТИЦИ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ЈУГОСЛАВИЈИ (СРБИЈИ) 1944–1959.	60
Закон о обавезном седмогодишњем образовању (1945)	60
Ка <i>Општем закону о школству</i>	62
Ка „новој школи“	63
Реформе школства после Другог светског рата у Европи и свету	65
Рад Комисије за реформу школа општег образовања	68
У складу са захтевима социјалистичке педагогије	77
По узору на Запад	83
Школе основног обавезног образовања	91
Општи закон о школству (1958)	98

II ГЛАВА

У ШКОЛИ	103
ОСНОВНА ШКОЛА 1944–1959.	103
Повратак у школу 1944. године	103

<i>Општи преглед школства у Југославији и Србији 1944–1959.</i>	105
Прве послератне генерације основаца 1944–1959.	114
Наставни језик 1944–1959.	116
Школовање националних мањина	120
Развијеност основног школства	131
Оптерећеност одељења бројем ученика	134
Оптерећеност школа бројем одељења	136
Школске зграде	139
„Такву школу дете не може волети“. Материјално стање школства	143
ДЕТЕ	157
Као грађанин	157
Као члан породице	162
Као жртварата	170
Као пионир	179
Као ученик	192
УЧИТЕЉ	206
Бројно стање и полна структура учитела у Југославији и Србији 1944–1959.	206
Школовање учитела	210
„Социјалистички“ учител	218
Морални лик учитела	225
Учитељи „под сумњом“	225
Учитељи „на лошем гласу“	235
Премештање учитела на друго радно место	244
Учитељи на „другим задацима“	251
Социјални статус учитела	253
Учитељ у јавном простору	264
НАСТАВА	268
Наставни планови и програми 1944–1959.	268
Политичко и идеолошко у настави	271
„Ново време“ у настави	275
На часу историје	279
На часу матерњег језика	285
На часу земљописа	286
На часу рачуна	288
На прослави празника	289

„Жива“ школа	295
Старе праксе	299
Настава веронауке	299
Настава страног језика	316
Нове праксе. Слободне активности (школске секције)	318
Учбеници	321
 III ГЛАВА	
ПОСЛЕ ШКОЛЕ	331
КА СРЕЋНОМ ДЕТИЊСТВУ	331
КА ДУЖЕМ ДЕТИЊСТВУ	336
„ТАТА КУПИ МИ АУТО“. КА БОГАТИЈЕМ ДЕТИЊСТВУ	348
Дечија исхрана	352
Дечија мода	353
Дечије играчке	354
Од дечијег кутка до дечије собе	358
КА САДРЖАЈНИЈЕМ ДЕТИЊСТВУ	360
Стваралаштво за децу	360
Путовања	367
КА ЗДРАВИЈЕМ ДЕТИЊСТВУ	373
КА МОДЕРНОЈ ПОРОДИЦИ	374
 ЗАКЉУЧАК	381
CONCLUSION	395
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА	411
ИМЕНСКИ РЕГИСТАР	429
 О АУТОРКИ	437